

het kénnen en kúnnen van het kind. Dat wie geen vaste spijsje verdragen kan, met melk gevoed dient te worden.

In 1762 verscheen *Rousseau's* „Emile ou de l'éducation."

In de eerste vier boeken van dit werk geeft *Rousseau* de levensontwikkeling, volgens zijn denkbeelden, van een jongen, en wel van zijn geboorte tot aan het huwelijk. In het 5e boek volgt dan die van het meisje: „Sophie ou la femme." 't Gaat niet aan in den breede hiervan te schrijven; 't is er hier de plaats niet voor. Kenmerkend echter, ook voor „Emile," is wederom, dat *Rousseau* den Heere God in de opvoeding en ontwikkeling van het kind wegdenkt en uitschakelt.

De verdorvenheid onzer natuur is een fabel. Uit het hart komt niets dan goeds. Het kwade komt door de slechte omgeving.

Laat daarom het kind zich zooveel mogelijk naar zijn eigen natuur ontwikkelen. Weer schadelijke invloeden, die van buiten komende hem kunnen bederven. Spreek hem in geen geval van God; allerminst van een God, met wien hij in zijn doen en denken te rekenen heeft. Eerst, als de jongen zich zóóver ontwikkeld heeft, dat hij zich met zijn denken en oordeelen boven(!) de godsbegrippen der menschen plaatsen kan, spreek hem dan van God; eer niet.

Natuurlijk was er ook veel goeds in *Rousseau's* denkbeelden. Grondwaarheden eener gezonde onderwijskunde, waarmee ook Christen-opvoeders veel winst kunnen doen, werden door hem op den voorgrond geschoven. Maar het *fondament* was verkeerd. Anti-bijbelsch; anti-christelijk.

En dáárom heeft hij groote schade aangericht. Duizenden bij duizenden eerden hem als den profeet-paedagoog, die ons „natuur en waarheid" weervond....

Maar die ons geslacht vervreemde van Hem, die „de" Waarheid en „het" Leven is! —

P. Br.

LETTEREN EN TAAL.

V R A G E N B U S.

Een heele reeks vragen zendt Mr. E. A. Th. te 's Gr. We zullen trachten ze bij gedeelten te behandelen.

Van waar het woord „klakkeloos," en wat is de eigenlijke beteekenis er van?

Antw. — 't Woord beduidt: zonder nadere aankondiging, zonder meer, opeens. Dit is ook de oude beteekenis: *onvoorziens*, zonder klap (klak) of geluid, dat iets aankondigt of doet vermoeden.

Van waar het woord „gannef?" Kan het misschien zijn afgeleid van gauwdief?"

Antw. — Komt uit het Hebreeuwsch en beduidt *dief*. (Met „gauwdief" heeft het niets te maken.)

Is er — en zoo ja — welk onderscheid tusschen: *voorstel* en *motie*?

Antw. — Een motie en een voorstel zijn eigenlijk hetzelfde. Slechts wordt het eerste woord gebruikt om een afdoend, beslissend voorstel aan te duiden. 't Best is steeds het *Nederlandsch* „voorstel" te bezigen.

Vanwaar de uitdrukking „door de bank?" Men vraagt b.v. aan iemand, wanneer hij te spreken is, en krijgt tot antwoord: „door de bank" elken Maandag. Het is hetzelfde als: „in den regel," „gewoonlijk;" maar vanwaar komt die *bank*?

Antw. — Met zekerheid durf ik hieromtrent niets zeggen, al valt veel te gissen. Wel weet ik, dat „bank" verwant is met het Latijnsche *pango*, d.i. *voorstellen*. De uitdrukking bedoelt dan: „zooals vastgesteld, als regel is."

A. J. H.

SCHIERMONNIKOOG.

I. Aankomst.

Maar Schiermonnikoog! Ja, de vriendelijke lezers, die mij op mijn zwerftochten in eigen land hebben gevolgd, weten wel, dat de uithoeken voor mij zijn! Ik bracht ze in Zuid-Limburg, op Walcheren, door Drente, en ik had reeds lang begeerte, eens een onzer eenzame Wadden-eilanden in de Noordzee te bezoeken; eens een wandeling te doen over Texel bijvoorbeeld. Maar wat gebeurt? Een neef is zoo goed zich te vestigen op Schiermonnikoog, en noodigt me uit, eens een vakantie bij hem door te brengen. Zoo werd dus het laatste bewoonde eiland het eiland, dat ik koos, en ik heb van die keus nog geen spijt, al heb ik de andere nog niet gezien. „De parel van de Noordzee" heet het op de reclamebiljetten, en de eilanders zeggen, dat die naam verdiend is.

Hoe er te komen? Met de vliegmaschine, zegt mijn neef junior, en ik kan den lezers, die in 't bezit zijn van vliegmaschine of luchtschip, aanraden, het nooit op andere wijze te doen. Voor het overige mensdom zijn er twee wegen, van welke de eene alleen des zomers elken dag begaanbaar is. Dat is de Groninger weg. Van de stad Groningen vertrekt in het badseizoen elken dag, in den overigen tijd van 't jaar om de drie of vier dagen, een fraai ingerichte motorboot, die u langs Groningens ouden zeevaartweg, het Reitdiep, en verder over de Lauwerszee voert naar de landingsbrug van het Badhôtel. Maar ik kwam niet in het badseizoen, en ik kwam van den anderen kant; voor mij was de Friesche weg de aangewezen. Dat is een ouderwetsche reis! Het gaat, zooals 't in een versje staat: nu eens loopen, dan weer varen, nu eens snel en dan weer traag. Eerst natuurlijk met den sneltrein over Haarlem en Alkmaar naar Enkhuizen, daar met de Holland naar Stavoren, dan weer met den sneltrein naar Leeuwarden. Tot zoover ging alles gewoon. 't Was daags na Pinksteren, de trein was meer dan een half uur te laat in Leeuwarden, maar dat is in Nederland op drukke dagen ook gewoon. Daar moet een trein, die van Rotterdam vertrekt, in Den Haag al een rijtuig aanhaken, in Leiden weer een, en in Haarlem voor de derde maal.

Maar aan den anderen kant van Leeuwarden, daar begon het! Met den Frieschen lokaal, die een station heeft om de twee of drie minuten, steeds met den Waddendijk aan de linkerhand. Eindelijk ons laatste stationetje Metslawier. Alles stapt uit en men staat nog anderhalf uur van de Lauwerszee af. Vandaar kan men op sommige tijden van den dag met een omnibus verder, maar als je nu nog een bezoek wilt brengen aan Lioessens, een half uurtje links van den weg, dan ga je maar liever te voet. Ik zeg dat niet, omdat er in Lioessens zooveel bijzonders te zien is — dat moet nog komen — maar omdat ik het deed. En de verdere wandeling bracht me naar de groote stad Oostmahorn, uit een tien- of twintigtal huizen bestaande. Daar eindigt de grintweg bij het veerhuis en bij een trap, die tegen den vier Meter hoogen dijk opgaat.

Ik den dijk op. Daar lag kabbelend als een meer de grijsgrauwe vlakte van de Lauwerszee. Duidelijk zag ik aan den overkant de Groningsche kust, en links af, daar strekte zich een lange donkere lijn uit met hooge vuurtorens, met een blok, dat het badhôtel was, met een kerktoren en bosschage, dat was het doel van den tocht: Schiermonnikoog.

De reisgelegenheid lag daar voor mijn voeten: de rijksmotorboot. Een honderd schreden den dijk langs, dan naar beneden langs een zeer primitieve trap; de stenen van de dijkvlooiing zijn eenigszins in den vorm van een trap gelegd. Dan een steiger van een paar voet breed met een leuning, die u tot de knie komt, en dan langs

een kippeladdertje naar de boot, die u onwillekeurig doet vragen: Moet ik met dat dingetje over zee?

Een bootje, ruim zoo lang als de Zuiderzee-boot breed is, met twee masten, die gelijk me straks bleek, voor zeilen bestemd zijn. Geen schoorsteenpijp, omdat de beweging een petroleummotor is. Een bootje, gelijk ze op onze kanalen varen. Doch, vreesachtige lezer, stel u gerust; dat scheepje geeft bij geen storm den dienst op; het schommelt veel minder dan ge gedacht hebt, want het is platboemd, en het laat de zwaarden zakken, zoodat het heel kalm op het water ligt. En dan, de Lauwerszee en de Wadden hebben haast geen golfslag. We hadden Noordwestenwind, zoodat we alleen wat beweging in 't water kregen, toen we achter de Friesche kust vandaan kwamen; kort daarna hadden we het eiland zelf alweer tot een opper, zoodat de zeeman zegt, en daar was het water weer betrekkelijk stil.

Het waaide een stevige bries; op de Zuiderzee kregen we af en toe een zeeetje tot over de zonnetent heen, maar op de veel kleinere motorboot kwam geen water.

Met wind- en knalgas deden we de reis in een uur, zonder wind duurt het wel eens twee uur. Maar . . . nu komt een groote moeilijkheid. Er is geen landingsbrug. Er is er wel een, maar die behoort aan het Badhotel en wordt alleen gebruikt voor de booten, die van Groningen komen. Voor

den rijksveerdienst op Schiermonnikoog bestaat geen steiger, waar de booten kunnen aanleggen. Tot aan den dijk kan het bootje niet komen wegens de ondiepte. Op een honderd Meter van den wal bleven we liggen voor anker, en onze schippers haalden het roeischildje, dat ons spoor was gevolgd, naast de boot, namen de verschansing weg, hingen de trap uit, en daar mochten we overstappen. Sommige passagiers vinden het wel eens griezelig, in zoo'n klein open bootje op het groote water, maar wij hadden niet anders aan boord dan zeewaardige menschen; 't ging dus best. Onze schippers boonden ons naar den wagen, die ons wachtte, want zelfs ons roei-bootje kan niet aanleggen. Daat staat een wagen in zee, met twee flinke paarden er voor, die tot den buik in het water staan. De wagen is van voren open, stap nu maar uit de roeiboot op het voorstuk van den wagen. Durft ge niet? Och, gevaar is er niet bij; de schippers houden het bootje tegen den wagen aan, en zorgen wel, dat ge niet in 't water valt, en mocht ge toch vallen, welnu, dan hebt ge een gratis bad. Een beetje nat wordt ge in

het bootje toch soms wel door 't overslaande water!

Wij kwamen zonder ongelukken binnen; we waren nog al met veel passagiers, ik was de laatste, en ik kreeg een kwart plaatsje. Doch met een beetje vasthouden ging alles toch goed. De koetsier pakte de teugels, de paarden plasten door het water en wendden zich naar den oprijweg, en zoodra we dien te pakken hadden, wipte ik van mijn kwart-plaats naar den dijk.

„Had ik dat geweten,” riep ik mijn neef toe, „dat het hier zoo'n aankomst was! . . .”

„Dan was u toch gekomen, oom,” was het antwoord. En hij had gelijk.

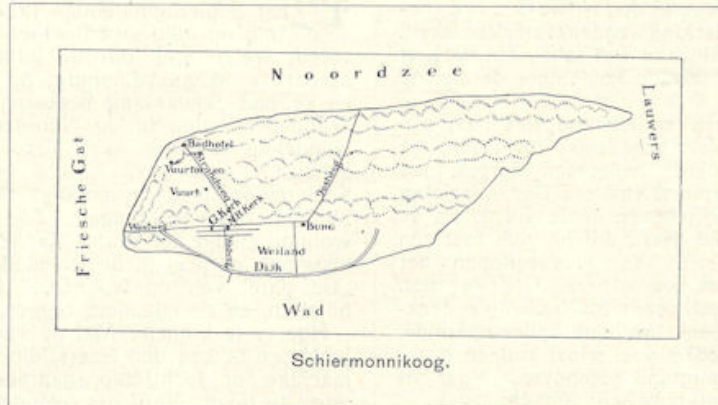
De andere passagiers waren blijven zitten; de wagen kwam den dijk op en volgde ons. Nu moesten ze wel blijven zitten tot aan het dorp. De wagen is hoog gebouwd met het oog op de zee, en rijdt tot aan den ingang van het dorp. Daar staat een trap van vier treden, en als ge die afgedaald

zijt, dan zijt ge aan 't einde van de route van den rijksveerdienst. Wilt ge nog verder mee, dan moet ge apart betalen.

Wij troffen 't nog al met onze honderd Meter in de roeiboot. 't Was vloed, en de Westenwinden van de laatste dagen hadden 't water opgehoogd. 't Gebeurt menigmaal, dat men van het eiland af een heel uur gaans over het Wad moet rijden om tot aan de motorboot te komen. Bij enkele zeer lage waterstanden geeft de boot te zelfs ge-

heel op, en de wagen kan door de diepere dwarsgeulen niet heen. Dan is het eiland dus afgesloten van het verkeer, evenals dat ook soms in den winter door het ijs geschiedt; den laatsten winter zelfs tien dagen achtereen. Dat zijn de ongeriefelijkheden aan het eilandleven verbonden. Een groote verbetering zal het zijn, wanneer het rijksveer eindelijk ook zijn rijkssteiger verkregen heeft, waarover

gelukkig onderhandeld wordt. Want een aankomst zooals ik had, is wel leuk, en leuker nog ging het vroeger toe, gelijk een dame van ons gezelschap vertelde, die wel eens op den rug van een man uit de boot naar 't eiland was gedragen, doch menigeen zal toch liever van de boot op den steiger willen stappen. En het eiland lijkt me toch wel een mooien steiger waard, en een spoorlijn tot Oostmahorn ook wel. Of die komen zal? Men is bezig met de metingen tot Anjum; dat is een half uur van Oostmahorn. Als ik wat te zeggen had, kwam dat half uur er nog bij. 't Lijntje zou finantiël misschien niet renderen, maar het zou tengevolge hebben, dat meer menschen trokken naar het schoone eiland, dat zich daar eenzaam uitstrekt als bolwerk tegen de Noordzee. A. L.

VRAGENBUS NATUURKUNDE, enz.

Naar aanleiding van twee vragen door een abonné ingezonden, het volgende.

Is een spons een dier of een plant?

Noch het een, noch het ander. Een spons is het huisje van een heele kolonie kleine diertjes. Het sponsdiertje, dat microscopisch klein is, vormt zich een fijn huisje uit kiezelnaaldjes, wij zouden zeggen uit fijne zandkorreltjes. Die korreltjes zijn zóó fijn, dat ze slechts door een geofend waarnemer met de microscoop zijn te ontdekken. Evenals een plant, door het vormen van knoppen, waaruit later takken ontstaan, al grooter omvang krijgt, zoo gaat het ook met ons microscopisch kleine sponsdiertje. Er ontstaan ook knopjes aan, deze ontwikkelen zich tot sponsdiertjes, die aan het moederdier vast blijven zitten. Die jonge sponsdiertjes omhullen zich ook door een huisje en zoo krijgen wij langzamerhand een kolonie van diertjes, die een groot huis bewonen, in honderden kamertjes verdeeld, welke alle door fijne kanaaltjes met elkaar verbonden zijn. Men vischt deze kolonies op door ze met een viertandige vork van den zeebodem af te steken. Men laat ze dan eenigen tijd liggen tot de diertjes, die er in wonen, dood zijn. Men vindt ze veel in het Oostelijk gedeelte van de Middellandsche Zee langs de kust van Klein-Azië.

De Doodse Zee bevat veel natron.

Het woord natron wordt hier gebruikt voor natron- of natriumzouten. Zooals bekend is, lijkt het water van de Doodse Zee meer op een sterke pekkel dan op gewoon water. Toch is er nog een meer — de Doodse Zee is eigenlijk ook een meer — dat nog grooter zoutgehalte heeft. Het is het Groote Zoutmeer op het plateau van Utah in Noord-Amerika. Als u 100 K.G. water uit de Doodse Zee zóó lang kookte, tot al het water verdampst was, dan bleef er 24 K.G. zout over. Van deze 24 K.G. zouten waren er 7 K.G. gewoon keukenzout. Nu is keukenzout een samengestelde stof, bestaande uit twee elementen, natrium en chloor. Uit een en ander volgt dus, dat het Doodse Zee-water rijk is aan natriumzouten of, zooals men wel eens niet geheel duidelijk zegt: rijk aan natron. In 't voorbijgaan zij opgemerkt, dat natrium een metaal is, mooi zilverwit van kleur, sterk glanzend, zeer licht, want het drijft op water, en zoo week, dat men het met een mes makkelijk snijden kan. Chloor is een gas, dat groenachtig van kleur is en bij inademing de longen aantast en tot hoesten prikkelt.

Ls.

DE VRIEND DER GEZONDHEID

DOOR DR. J. VOORHOEVE.

VRAGENBUS.

K. E. te B. — *Zweertjes aan de tong*, aan den binnenkant der lippen en het gehemelte, komen vaak voor bij maagzuur en maagcatarrh. Mondspoelingen met een zwakke zoutoplossing of met een 3% oplossing van waterstof-superoxyd, het drinken van een glas heet water na elken maaltijd en het innemen van *Mercurius corrosivus* D 5, drie maal per dag vijf druppels, zijn maatregelen, die veel onschadelijker zijn dan het branden met helschen steen en die ook eer een *blijvend* goede uitwerking beloven.

SCHIERMONNIKOOG.

II. Het eiland.

Daar zit ik aan het Oosteind van de Langestreek, schuin tegenover den Burg. De lezer moet weten, dat de bewoners van het eiland voor het grootste gedeelte bijeen wonen in een dorp, dat Oosterburen heet op de kaarten, doch waarvan de naam nimmer gebruikt wordt. Die naam zegt alleen een stuk historie. Het dorp Schiermonnikoog doet net als alle duindorpen: het wandelt naar het Oosten. Een paar eeuwen geleden lag het verder Westelijk, maar de altijd onverzadelijke Noordzee knabbelt aan de Westkust voortdurend land af, zoodat men het ten slotte geraden vond, een dorpsverhuizing te bewerkstelligen. 't Is best te zien, wanneer het gebeurd is. Verscheiden huizen dragen in ankerschrift hun geboortjaar op den gevel, en dan melden ze 1751, 1757, 1759 en dergelijke jaren. En 't schijnt wel, dat toen één architect het plan voor al de huizen heeft gegeven; wel de helft van de huizen is naar één model gebouwd. De voorgevel loopt uit in een punt met een schoorsteen. Links van de deur is meestal een klein raam, waar soms een smal kamertje afgescheiden is; rechts een groote kamer met twee ramen. Tusschen die twee is de haard. De zijmuren zijn laag; in de voorkamer zijn tegen dien lagen muur, onder het schuine dak, de bedsteden. Achteraan een keuken en een achterkamer, en boven een zolder met een raam-luik, dat altijd scheef zit; wegens den schoorsteen kan het niet in 't midden. Vele van die huizen zijn in tweeën bewoond, voor en achter. Achter langs loopt dan ook een straatje.

Het dorp heeft drie buurten, evenwijdig loopend van Oost naar West. Wie van den steiger komt, krijgt eerst dwars vóór zich de Voorstreek, dan de Middenstreek, dan de Langestreek. Het is te zien, dat de grond hier geen geld heeft gekost. Waar ik hier in de serre zit te schrijven, heb ik voor me een steenen voetpad; dan komt een grasveld van een vijftien Meter breed, dat hier omheind is, voor andere huizen niet; vervolgens komt de weg, een zandweg, en dan nog een grasberm van eenige Meters breedte. Dat alles vormt samen den weg; de grasvelden behoeven er ook toe, maar de bewoners hebben ze geannexeerd om als bleek te gebruiken, en niemand neemt dat kwalijk. Aan den overkant van den weg zijn tuinen; bijna alle huizen van Schiermonnikoog staan aan den Noordkant van den weg, met den blik naar het Zuiden. Achter de huizen loopt een smalle weg, en dan volgen de moestuinen. En vlak daarachter zijn we in de duinen.

Ik zit bijna aan 't Oosteinde van de Langestreek; Middenstreek en Voorstreek strekken zich niet zóó ver uit, zoodat ik hier den dijk kan zien, die ons eiland beschermt tegen de Wadden. Ik schat den afstand op hoogstens een tien minuten; zóó breed is het bebouwbare gedeelte van den bodem. De rest van het eiland, een half uur breed, is duin.

En dan heb ik schuin over me den Burg. De lezer moet niet denken aan een Middeleeuwsche burcht met torens en tinnen; dat behoort tot het verleden. 't Is nu niets anders dan een fors huis met een deur in 't midden, aan elken kant twee ramen, en een voorgebouwd kamertje; voorts een verdieping met slaapkamers. Ook naar achteren strekken zich nog eenige kamers en voorts een boerderij uit.

Daar woont de eigenaar van het eiland, de Mecklenburger Graaf Bernstorff, wanneer hij op zijn Nederlandsche bezitting vertoeft; daar logeert ook de Prins der Nederlanden, wanneer hij, wat reeds een paar malen gebeurd is, een bezoek brengt aan zijn landgenoot, dien hij van vroeger kent, en met wien hij gaarne eens ter jacht gaat op hazen en fasanten. De eigenaar zorgt, dat het gedeelte hier niet uitsterft; zijn twee jachtopzieners, van wie de eene het huis bewaart, beschermen het wild tegen de

dorpelingen, die van ouds gewoon zijn het als hun eigendom te beschouwen; eenden, kemphanen, kieviten, meeuwen en tal van andere vogels zorgen zelf wel, dat er altijd genoeg te jagen valt.

Bij zoo'n historische burcht, al zijn ook de torens verdwenen, en al hebben de tinnen en grachten en ophaalbruggen nooit bestaan, denkt men natuurlijk aan het verleden. Wat is de geschiedenis van ons eiland?

Eigenlijk kan men zeggen, dat zoo'n land tweeërlei geschiedenis heeft, een natuurkundige en een staatkundige. Over de eerste straks, als we langs strand en wad wandelen. De staatkundige geschiedenis is bekend sedert het jaar 1465. Een oorkonde van den bisschop van Utrecht uit dat jaar meldt, dat Schiermonnikoog reeds van ouds het eigendom was van het Clara- of Claerkamperklooster te Rinsumageest in Friesland.

Het was dus het eiland van de schiere (grauw gekleede) monniken, en als men nu bedenkt, dat *oog* in de Noordelijke talen ook eiland beteekent, (Far-öer = Schapenoogen of Schapeneilanden) dan is de naam Schiermonnikoog spoedig verklaard: het eiland der schiere monniken. Het wapen der gemeente vertoont dan ook een monnik, die met de linkerhand naar boven wijst en een rozenkrans in de rechterhand draagt.

Wanneer de monniken van Rinsumageest recht gekregen hebben op het eiland en op welke wijze, daarvan zwijgt de geschiedenis. De Hervorming heeft verandering gebracht. In 1580 werd Friesland Hervormd; officieel, bij besluit van de Staten der provincie; 't was immers nog in den tijd, dat staat en kerk één waren. Toen bestonden er geen monniken meer; toen vervielen alle kloostergoederen aan den Staat. Schiermonnikoog werd dus eigendom van Friesland. Dat is jammer geweest; veel beter ware het voor het eiland geweest, wanneer de grond

Wapen van Schiermonnikoog.

De Burg Rijsbergen.

heerlijke rechten vervielen. In 1894 had de laatste verwisseling van eigenaar plaats; de heer Banck verkocht het aan Graaf Bernstorff, en die woont nu in de zomermaanden hier tegen mij over, in den Burg Rijsbergen, die geen burg is, en waar op dit oogenblik de koeien weiden op de grasvlakte rondom het huis! Van een parkaanleg of iets dergelijks is geen sprake; er is niets te zien dan een moestuin en gras, en de boomgroei, die in het dorp prachtig is, houdt juist hier op. Het eiland strekt zich nog bijna twee uren uit

naar het Oosten, doch het bestaat verder alleen uit vlak weiland met een paar boerderijen aan den Zuidkant, en voorts uit duin en strand.

Er wonen hier ruim zeshonderd menschen; volgens de laatste opgaaft precies zeshonderd een en dertig. Een paar jaren geleden waren het er nog zeventienhonderd. De bevolking vermindert in aantal; de stoommachine heeft daaraan schuld.

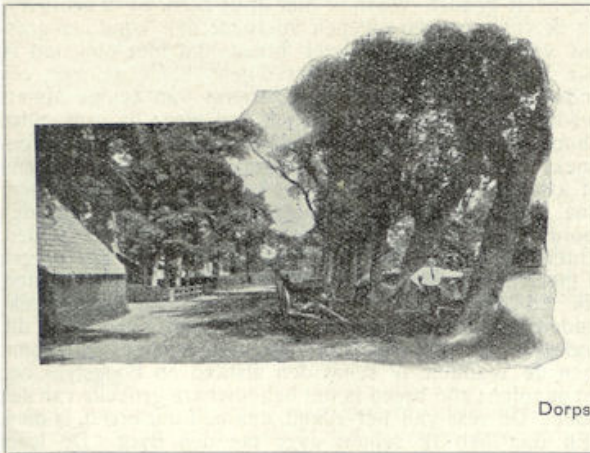
Nu moet de lezer niet denken, dat het eiland zoo vol stoommachines zit, dat een mensch er voor gaat vluchten! Integendeel, er rookt geen enkele fabrieksschoorsteen, en zoolang het eiland zijn begeerte behoudt om in de eerste plaats badplaats te zijn, zal dat ook wel zoo blijven. Inderdaad doet de afwezigheid van steenkolendamp en machinegeraas u weldadig aan; dat is een negatieve aantrekkelijkheid van het eiland. Dat de stoommachine de eilanders verjaagt, zit dan ook anders. De Schiermonnikoogers zijn zeelieden; sinds eeuwen varen ze als matroos, als stuurman, als kapitein op onze koopvaardij schepen. In vroeger tijd gingen deze handelsvaartuigen des winters „opleggen;” gedurende een paar maanden werd vakantie genomen; de schepen lagen in Groningen, Harlingen, Amsterdam of andere havens, en de bemanning kwam zich verpoezen in het huisgezin op

Schiermonnikoog.

Een vijftig jaar geleden woonden er wel een zestig eigenaars, tevens gezagvoerders, van zeeschepen. Maar toen kwam de stoommachine, en die heeft ons leven zóó gejaagd gemaakt, dat we van winterrust niet meer weten.

De groote stoomboot komt Rotterdam binnen; in vliegende haast wordt gelost en geladen, steenkolen ingenomen en de ankers gelicht. Vier, vijf dagen is de bemanning vrij, want lossen en laden is geen zeemanswerk, en dan gaat het alweer het zeegat uit. En dat zomer en winter door zonder ophouden! Hoe moet nu een Schiermonnikooger zeeman ooit thuis komen? De reis duurt een dag, de terugreis eveneens. Die „moeite des levens” doet de eilanders den een na den ander besluiten tot verhuizen naar Rotterdam of Amsterdam, waarbij ze winnen aan gezinsverkeer en verliezen aan lucht en ruimte. Die keuze valt de meesten hard, en de voorbeelden zijn niet zeldzaam, dat wie na jaren zwoegens den arbeid vaarwel kan zeggen, meteen de groote stad weer verlaat en naar zijn eiland terugkeert.

A. L.

Dorpskiekjes.

het eigendom was geworden van de bewoners; nu immers moest van de opbrengst, die toch niet groot was, altijd een deel als pacht worden betaald.

In 1638 kwam er weer verandering. Friesland had geldgebrek en besloot eenige eigendommen te verkoopen, ook Schiermonnikoog. Om er een slaatje uit te slaan, werd het eiland tot een heerlijkheid gemaakt; de koper kreeg dus een titel en kreeg heerlijke rechten, in de eerste plaats de rechtspraak, en die kon in verkeerde handen licht tot willekeur en onderdrukking leiden.

Die toestand heeft geduurd tot het midden der vorige eeuw. In 1859 werd het eiland weer verkocht, en de koper, de heer Mr. J. E. Banck, betaalde er 98.000 gulden voor, doch de titel bleef aan den vorigen eigenaar, en de

SCHIERMONNIKOOG.

III. Langs strand en duin.

Uit het dorp leiden drie wegen naar het strand van de Noordzee, één naar het Westen, één naar het Noorden en één naar het Noord-Oosten. Die naar het Noorden is een straatweg en leidt naar het Badhôtel; de twee andere zijn zandwegen, en ze zijn niet aangelegd voor de wandelaars, maar voor de reddingsboot. Wandelaars, ja, die zijn er in den zomer; verleden jaar kwamen er zevenhonderd badgasten. Maar anders, de Schiermonnikoogers wandelen des Zondags en des avonds hun dorp eens op en neer, en komen slechts zelden het eiland over, of het moest zijn voor het zoeken van drijfhout en ander aanspoelsel aan het strand of van eieren in het duin. Alleen met Pinksteren gaat men feestelijk het eiland rond; des middags de kinderen en des avonds de jongelui op versierde wagens. Pinksterdrie is de kermisdag, dit jaar gaf hij twee kraampjes, waar wat te koop was. Maar wat niet ontbreekt met Pinksteren, dat is de kallemooi. Nooit eerder van gehoord? Ik ook niet, en 't zal de vraag wezen, of het gebruik nog elders in ons land bestaat. De kallemooi is een mast met een vlag bovenaan; wat lager een dwarslat, waaraan een flesch met water en een flesch met sterken drank hangen; nog wat lager een mand en in die mand een levende haan. Die haan is in alle stilte in den nacht uit een der kippenhokken geroofd, en het beroofd worden geldt voor een schande. Het beest wordt ruim van voedsel voorzien, en dan wordt op Vrijdag vóór Pinksteren de mast opgezet en blijft staan tot Dinsdag; dan wordt hij bij zonsondergang neergehaald en de haan in vrijheid gesteld. Wat die geschiedenis beteekent? Winkler Prins, die vijftig jaar geleden over het eiland schreef, en die er geboren was, vermoedt, dat het een overblijfsel is van de Germaansche Meifeesten; een verklaring van het woord kallemooi kent hij ook niet. Misschien kan onze geachte medewerker, de heer Hoogenbirk, ons helpen?

Wij volgen den Badweg, en zien al terstond het Badhôtel voor ons uitliggen. Aan den weg zien we nog een enkel villaatje; voorts de duinen, en we bemerken bij het wandelen, dat het eiland drie evenwijdige duinenrijen heeft, door valleien van onregelmatige wijdte gescheiden.

Erg hoog zijn de duinen niet, de hoogste misschien niet hooger dan tien of vijftien Meter boven zee en stellig geen tien Meter boven de omgeving, maar ze zijn prachtig begroeid met helm en duindoorn en duinwilg en allerlei kruiden, die hun fijne bloempjes in de lentelucht opsteken. Zelden zag ik rijker duinflora, helmgras zag ik nergens met zulke bladeren. Het heeft dan ook het ontstaan gegeven aan een heele industrie. De lange helmgrasbladeren worden gedroogd, en gebruikt tot het weven van matten. Intusschen is dat een huisindustrie, die in den laatsten tijd niet veel meer uitgeoefend wordt; het eiland geniet meer welvaart en heeft dat bijwerk niet meer noodig. Toch zijn er nog kunstenaars in het vak; toen de Prins den laatsten keer op het eiland kwam, kon hij in een der vertrekken een groote nieuwe vloermat van helmgras bewonderen, die de graaf expres had laten maken.

Een wandeling van twintig minuten langs een zonnigen weg heeft ons inmiddels tot het Badhôtel gebracht. Ja, zonnig is de weg; op enkele beschutte plaatsen staan struiken, maar verder is hij open voor zon en wind. Bosschig zijn de Schiermonnikoogse duinen nog niet. Doch dat gaat beter worden. De graaf heeft de Nederlandsche Heidemaatschappij in den arm genomen, en die maatschappij weet met woeste gronden raad. Hier en daar zag ik reeds op het duin dennenbosch van een jaar oud, of voorbereiden grond, waar dit jaar boompjes gepoot worden. Als dat een beetje gelukt, dan krijgen we straks op het eiland behalve de zeelucht ook nog de dennenlucht, en dan wordt stellig het Badhôtel te klein.

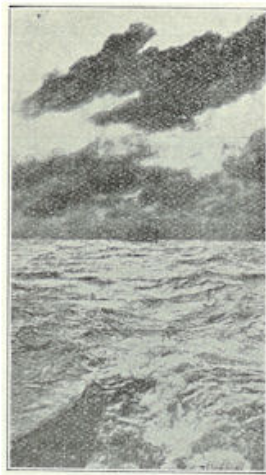
Verleden zomer in de warmte was het dat op sommige dagen ook al. 't is anders tamelijk ruim. Beneden vindt ge behalve de vertrekken van den directeur en de keukens een groote gezelschapszaal, een biljartzaal, een paar eetzaal, en een ruime met glas afgeschoten veranda, natuurlijk aan den Noordkant, met uitzicht over het terras heen, en dan over de wijde blauwe zee. Op de twee verdiepingen een zestigtal logeerkamers, sommige met balkons, en alle met frissche zeelucht.

Maar wij laten 't hôtel vooreerst links liggen en dalen het terras af, tot we op het strand staan. Wij moeten de zee hebben, de Noordzee, die daar in den zonnenschijn en den Noordwestenwind ligt te glanzen in blauw en wit.

't Is ebbe, en we bemerken, dat de golven niet breken op het strand, maar op een bank, die wat verder vóór ons ligt. Op enkele plaatsen kunnen we wel even door het water heen stappen, en dan staan we vlak voor het levendige water, dat geen oogenblik rust en geen enkele maal gelijke golven maakt.

Mijn lezers weten wel, dat ik de zee liefheb, en ik sta dikwijls in Scheveningen aan het strand. Natuurlijk lijkt het eene strand op het andere, maar hier is het toch anders. Vooreerst is de zee veel meer blauw, terwijl ze in Scheveningen dikwijls geel en groen ziet, en voorts is ginds op naar mijn schatting tien minuten afstand een witte lijn van bruisende golven. Daar ligt een tweede bank, waarop de golven breken, en waarop de schepen stranden, als ze onvoorzichtig, of door den storm gedwongen, het eiland te veel naderen. Eerst voorbij die bank is veilig water.

En nu een wandeling langs het strand. Het Badhôtel staat bij Kilometerpaal IV; dat is van de Westpunt af gerekend. Wij gaan naar 't Oosten, dan hebben we den wind en de zon achter, want het is namiddag. En dan treft ons de breedte en de vlakte van het strand. De eerste is natuurlijk een gevolg van de tweede. Hier is nu bij eb het strand wel vijfhonderd Meter breed, en toch loopt het geen drie Meter op tot den duinvoet.

Avond aan zee.

Geulen, die we overspringen of ontwijken moeten, komen bijna niet voor. Vast is het zand, veel vaster dan in Scheveningen; met een stok kun je er bijna niet in doordringen. Wat een wandelpad! Een los, mul strand aan den duinvoet komt bijna niet voor; bij vloed komt het water tot vlak bij de duinen. Intusschen moet ik zeggen, dat we het treffen; 't is morgen volle maan, en we hebben dus lage eb en hoogen vloed.

Wanneer 't u gaat als mij, dan bevalt u zulk een strandwandeling over het breede vlak, onmiddellijk aan de zee, waar het water ruischt en klotst en bruist in welluidenden zang, met het onbegrensde uitzicht naar links en vooruit, met den wijden hemel boven u, waar de wolken heden hangen als draperieën in blauwwit en den blauwen hemel laten doorschijnen. 't Is onze Nederlandsche kleur van Delftsch aardewerk, die de vreemdelingen zoo bewonderen.

Het strand wordt steeds breeder. Als we bij paal VIII zijn, gaan we meten, en we vinden een breedte van tien minuten gaans, ongeveer een Kilometer! Maar hier is het strand niet geheel vlak meer. De zee legt bij elken vloed haar zand neer; de Westenwinden hebben vrij spel en jagen het bij elke oneffenheid op, en we zien, hoe de duinen ontstaan. Ze liggen hier van een halven Meter, een heelen, twee Meter hoog, en dan weer vinden we vlak land met achter elk schelpje, dat de zee aanbracht, een langzaam afglooiend zandwallepje. En toch, als we den duinvoet bereikt hebben, zien we, dat we nog geen drie Meter geklommen zijn. We kunnen dat juist berekenen, want er staan aan den zeekant een paar jongens en we zien den horizon nog vlak boven hun hoofden.

We zouden nog zes Kilometer kunnen voortgaan, eer we het einde van het eiland bereikt hadden. En dan behoefden we nog niet onze wandeling te staken. Het strand loopt nog veel verder en heeft ook daar de voorduinen, die bij vloed als eilandjes boven water uitsteken. Daar wordt het echter eenigszins gevaarlijk. Het zand is op enkele plaatsen zóó week, dat we er in zouden wegzakken, en als we op een der duinen ons rustig neerzetten tot overpeinzing, zou het ons kunnen gebeuren, dat de vloed ons verraste en ons afsneed van den vasten wal. Dan zouden we moeten wachten tot de volgende ebbe, en als ons heuveltje laag was, zouden we overstromd worden. Kwam dan bovendien een mist op, dan zouden we het land zelfs wadende niet terugvinden, en we waren reddeloos verloren.

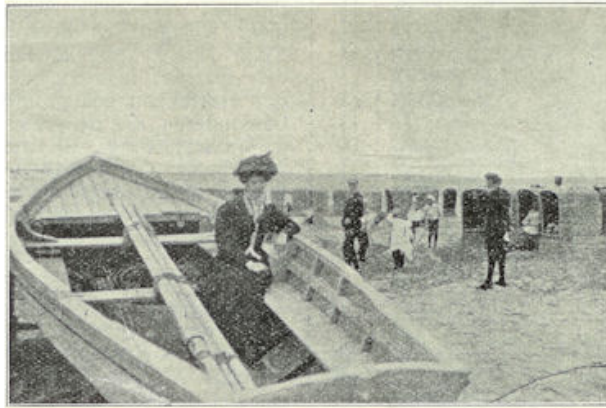
Dat strand in het verre Oosten in de richting van het eiland Rottum bezoeken we dus liever niet; we wachten tot over een dertig, vijftig jaar. Dan zal er een duinenreeks ontstaan zijn, en Schiermonnikoog zal zich een eind verder naar het Oosten uitstrekken. Of „blanke Hannes," gelijk de Duitschers de Noordzee noemen, moest kuren beginnen, en het zand, dat hij in rustige tijden neerlegde, in volle woede weer wegrukken met duinen en al! Groote kans is daar niet op; hij maakt het zich steeds moeilijker, want hij legt zijn zand langs de geheele Noordkust, en wordt dus steeds ondieper. Een twintig jaar geleden was er vóór het Badhótel een landingssteiger, waar de booten konden aanleggen; van dien steiger staan nu nog alleen de uiterste palen, en daar loopt men bij ebbe omheen; er kan geen schip meer komen. Maar onberekenbaar is toch de Noordzee; niemand weet, waar ze straks haar zand zal brengen of haar geulen uitdiepen.

Toch kan men vaststellen, dat Schiermonnikoog aan de Noordzijde en vooral aan de Oostzijde aangroeit, terwijl aan de Westzijde voortdurend stukken duin bij stormweer worden afgebroken. De Oostelijke duinen zijn jonger en dus lager dan de Westelijke; ook dat wijst op een voortdurend verplaatsen van het eiland naar het Oosten.

De andere eilanden doen dat ook. Ameland, dat we in het Westen van het eiland duidelijk zien liggen, heeft reeds een vervolg in de groote Engelschmanplaat, die bij de meeste vloed droog blijft, maar van ons eiland door een breede en diepe geul gescheiden blijft; die geul is de voortzetting van de riviertjes de Lauwers en het Reitdiep, en draagt den naam van het Friesche Gat, vanouds de weg van Groningen naar de Noordzee.

We keeren terug tot paal VII, en vinden daar den weg der reddingsbooten. Thans duurt onze duinwandeling langer dan straks op den Badweg; we gaan in schuine richting het duin door op het dorp aan, en we hebben meer gelegenheid de duinen eens goed op te nemen. De zeeduinen zijn ten deele kaal, maar de middenen de voorduinen zijn geheel begroeid, terwijl de valleien bedekt zijn met heerlijk gras en bezaaid zijn met zeeanijers, boterbloemen, orchideeën en tal van andere kinderen van Flora. Voor een plantenliefhebber om te genieten! En voor tal van vastgebonden koeien, schapen en geiten een goed weiland meten.

A. L.

Strandgenot.

In zee.

DE FUCHSIA.

Overal luiden de witte, roode, purperen klokjes, uit frisch groene kelken neerhangende met stampers als reuzenklepels, omzet van de kortere witgekuifde meeldraden. Gij mist ze in geen buitentuin en ge vindt ze in de woningen van burger en boer overal in stad en land. Dus heeft ze, als schier alles, wat niet zeldzaam is, den naam gekregen van ordinaire, en dat in de minder gunstige beteekenis. Men noemt haar ook in de hoofdstad „de melkboerenbloem," daar het genoemde genus met buitengewoon succes de fuchsia schijnt te kweken. De kleinere melkwinkels zijn kenbaar aan de hoogopgeschoten struik met haar ontelbare vertakkingen, zorgvuldig aan een houten rek in vliegervorm vastgebonden, en niet zelden met honderden bloemen. Menige huismoeder toeft soms een wijle voor het geheel gevulde winkelraam en bewondert de genialiteit van de „melkjuffrouw," thans meer om haar kweekkunst dan om haar tevens ongeëvenaarde wijze van poetsen, waardoor koper en blik, tot de gepromoveerde weggeworpen groentebussen, nu prijkende met hengelens, u toeglimmen als goud en zilver.

Toch is de fuchsia geen Nederlandsche bloem. Zij ontving haar naam van den Franschman Pluvier, een botanist, die op last van den lijfarts van koning Lodewijk XV Zuid-Amerika doorreisde om den koortsbastboom te bestudeeren, en daar, in de bosschen van Peru, ons bloemeke vond. Het kindje moest een naam hebben en de Franschman wilde den botanist Dr. Fuchs eeren. En zoo werden de gelijksoortige bloemen, welke men allengs ook in Chili, Mexico, en Guatemala vond, fuchsia's genoemd. Zij groeiden in haar vaderland op hooge bergen in de schaduw, op een vochtigen bodem, als laag hout in de wouden, als slingerplanten omhoog klimmend, het donkergroen der boomkronen met haar purperen bloemen doorwevend. In de schaduwrijke wouden der Andes van Cuenca werd een bijzonder schoone soort ontdekt, welke men de koningin der fuchsia's noemde.

Aan het einde der 18de eeuw bracht men de bloem naar Europa en zelfs naar het verre Oosten, zóó dat straks Nieuw-Zeeland schoone bloemen leverde, welke best konden concurreren met de prachtige Mexicaansche! Het leverde zelfs de meeste soorten. Zekere Isabeau verhaalt in zijn „Jardinier de tout le monde," hoe een bloemist uit Engeland naar Nieuw-Zeeland verhuisde en zijn goed gekweekte fuchsia-globosa medenam; daar groeide ze zóó voortreffelijk, dat uit den groenen zaadbol der uitgebloeide bloem zich vruchten als kersen ontwikkelden, welke dra werden gegeten en op de markten verkocht. Later beproefde men deze fuchsia-kersen ook in Zuid-Europa en Noord-Afrika (Algiers) te kweken.

Nu de bloem eenmaal in Europa was, begonnen de tuiniers hun kunstbewerkingen. Met het penseel gewapend bracht men het stuifmeel van de eene bloem op de andere. De daardoor in 't leven geroepen bastaardbloemen en variëteiten wekten de levendigste belangstelling. Frankrijk en Engeland gaven om strijd de schoonste exemplaren, en in het midden der 19de eeuw kwam er veel vraag naar de bloem. Toen had men ook geleerd de fuchsiastruik in boomvorm te kweken. In 1849 was op de tentoonstelling te Mechelen een boom te zien van 25 voeten hoog. Zóó trok deze variëteit met haar vele witte afhanginge klokken de aandacht, dat België en ook Engeland zich op de cultuur van fuchsia-boomen toelegde. Op onze buitenplaatsen kunnen we ze in den zomer overal vinden, in bakken of in den vollen grond, — de sierlijke boompjes met hun volle bloemenpracht.

Eigenaardig, dat de teelt er van uitging, niet van een botanist, maar van een bakker, zekeren De Bruyn uit de zoo juist genoemde Belgische stad. Hij trachtte de fuch-

sia-globosa tot een kroonbloempje te doen opgroeien. En het gelukte hem boven verwachting; de zorgvuldig behandelde stammen waren drie meter hoog en de kronen hadden een doorsnede van 80 centimeters. Er was veel zorg aan besteed. Zij droegen honderden bloemen. Toen een der stammen op de tentoonstelling te Parijs een eersten prijs had verworven, kreeg de eerzame Mechelsche bakker al spoedig koopers. Hij wilde echter geen enkele exemplaren afstaan, wel het geheele complex van ongeveer 100 stuks. De devote Roomsche had aan zijn kweekerij zekere symboliek verbonden. De grootste en schoonste boom was voor hem het beeld van Christus, de twee dan volgende waren voor hem Paulus en Petrus. Zoo had hij ook de tien andere apostelen; en dan nog 80 Joden! Wel een bewijs, dat de bakker-bloemist-beeldhouwer zich in zijn liefhebberijzaak verlustigde!

De fuchsia was toen nog een aristocraat. Thans is zij niet meer de kostbare plant van vroeger, maar zij werd de lieveling van het volk, zij het al, dat zij bij parkaanleg niet wordt versmaad.

Daar zij, als gezegd, niet inheemsch is, wordt ze in den winter naar de broeikas verbannen. Maar nauwelijks is de vorst-tijd voorbij, of de fuchsia komt weer op de markten, wordt aan de deuren gevent en in de particuliere tuinen gekweekt. Haar kleurrijke klokjes luiden de zomerzon tegen, en, als de gansche bloemenschakeering, wijzen ze ons op den Schepper, die de distels, maar ook de bloemen laat groeien; en zij herinneren ons aan het Woord van den Heiland: „Aanmerkt de jeliën, hoe zij wassen: zij arbeiden niet en spinnen niet, en Ik zeg u, ook Salomo in al zijn heerlijkheid is niet bekleed geweest gelijk één van deze. Indien nu God het gras, dat heden op het veld is en morgen in den oven geworpen wordt, alzoo bekleedt, hoeveel te meer u, gij kleingeloovigen!"

L. K.

SCHIERMONNIKOOG.

IV. Langs dijk en wad.

Wanneer u het eiland eens aan den anderen kant bekeken. We gaan de Langestreek weer af het dorp door, en meer nog dan bij aankomst valt het ons op, hoe lieflijk het in het geboomte verscholen ligt. Voor elk huis is een afgeperkte ruimte, door een wit hek omsloten, waarvan de palen soms stukken zijn van walvischkaken, een herinnering uit den tijd, toen de Schiermonnikoogers ter walvischvangst voeren. Binnen die ruimte staan meestal een paar ferme boomen en een put, en voorts zijn er bloemperken. Aan de overzijde, waar geen huizen staan, liggen tuinen, door struikgewas van den weg gescheiden. We gaan de Hervormde kerk met de begraafplaats voorbij; dan krijgen we links een park van reeds tamelijk oud geboomte, met een muziektent, waar in het badseizoen een fanfarecorps zijn uitvoering geeft. Andere plaatsen van vermaak zijn er niet; Schiermonnikoog is nog zuiver badplaats en herstellingsoord, waar men niet komt voor zijn vermaak, maar voor zijn gezondheid. Voorbij het plantsoen vinden we het nette Gereformeerde kerkje, de plaats van samenkomst voor ongeveer een derde deel der bevolking, die bezig zijn, hun eersten predikant te be-roepen. En dan houden rechts ook spoedig de huizen op; we gaan een paar bochten maken en wandelen weer Westwaarts een weiland door, komen aan den dijk, op

de plaats, waar hij aan de duinen aansluit, gaan er over, passeeren nog een weiland, rose gekleurd door de zee-anjers, klimmen over lage duinen en staan aan het Weststrand, waar we zien naar Engelschmanplaat met zijn twee bakens en in de verte naar Ameland. Nu linksom. Ook hier is het strand breed. Voor ons uit zien we de Friesche kust, waar de toren van Anjum zich spiegelt in het water van het Wad. Langzamerhand wenden we nog meer naar links; we zijn aan den Zuidkant van het eiland gekomen, en wandelen naar het Oosten. Maar ons strand is geen strand meer. 't Is minder hard; de bodem bestaat niet meer uit zuiver zeezand, maar uit een mengsel van zand en klei. Er zijn meer geulen in, en de geulen hebben scherp afgesneden kanten. Heel breed is ons wandelpad thans niet, want rechts lijkt wel een tuinaanleg te bestaan. 't Zijn bosjes takken, die in rechte en schuine rijen geplant zijn, en dienen moeten om de aanslibbing te bevorderen. Een breede watervlakte schijnt ons eensklaps den weg te versperren. Dat wordt een lastig geval; links hebben we een heining van prikkeldraad, want daar is de dijk en op de helling graast vee. Onze gastheer gaat vooruit om den weg te verkennen en keert terug met de geruststellende mededeeling, dat het water geen diepte heeft. Kousen en schoenen hoeven niet uit; voor dames is het nog heel goed te doen. We wandelen dus door het water en krijgen een denkbeeld van een wadwandeling. Dan weer over het droge slijk, tot we aan het punt komen, waar de motorboot ons bij aankomst heeft gebracht. We zijn aan de reede. Er liggen eenige schepen, die laden of lossen, en een beurtman, die op Groningen vaart. Zoo even in het dorp heeft de omroeper ons bekend gemaakt, dat die beurtman morgen vertrekt.

Die schepen liggen op de ree. Dat wil zeggen, dat ze een honderd Meter ver van den dijk af liggen. Verder konden ze bij vloed niet komen, en ze hebben er hun ankers uitgeworpen. Bij ebbe liggen ze op het droge, en dan komen de wagens van het eiland om de lading te halen of te brengen. Kijk, daar gaat een wagen het hellende pad schuin tegen den dijk af. De wielen zakken een beetje in den grond weg, maar lang zoo erg niet als op een kleiweg in den herfst, en toch stond dit land straks met

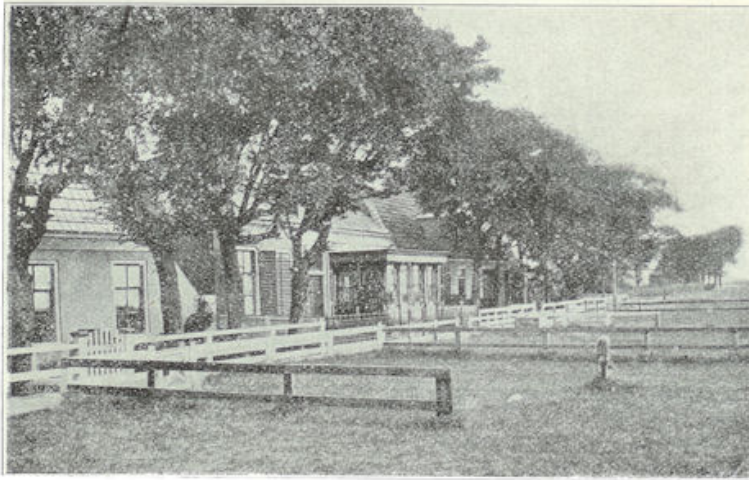
den vloed onder water. Die vloed heeft de wagensporen niet uitgewischt; ze staan in den grond geprent in groot aantal.

Even verder is de landingsbrug van de Groninger motorboot; de stormen van den laatsten winter hebben ze ten deele weggeslagen, en ze wordt thans hersteld, want weldra begint het seizoen. Nu met ebbe zijn de mannen druk bezig met palen in den grond te slaan; straks bij vloed kunnen ze alleen werken aan den vloer en de leuning.

We kunnen zoo beneden aan den dijk de wandeling voortzetten, maar we gaan liever bovenop. Dan zien we rechts over de breede wadvlakte, waar hier en daar spiegelende waterplassen staan, en waar tal van zeevogels naar vischjes en weekdieren zoeken; verderop het open water, waar we een tjalk zien varen, die van Zoutkamp gekomen is en zijn koers neemt naar het Friesche Wad; de lading lijkt wel turf, en die zal bestemd zijn voor de steenbakkerijen in Utrecht of Zuid-Holland. Aan de linkerhand hebben we malsch hooiland, dat op dit oogenblik in vollen bloei staat, en waarboven de leeuwerik zijn loflied jubelt. Verderop ligt het dorp in zijn bekoorlijk groen op een tien minuten afstand evenwijdig aan den dijk, en daarachter zien we de duinen met de twee vuurtorens. Een onvergetelijk vriendelijk panorama.

Als we zoo doorloopen, zijn we weldra het dorp voorbij; we hebben dan het weiland tot aan de duinen, en we zien nog enkel een viertal flinke boerderijen, de laatste met een eendekooi.

Die boerderijen en die dijk zijn nog nieuw. Toen de heer Banck eigenaar werd van Schiermonnikoog, werd het dorp met den ondergang bedreigd. De Noordzee drijft met elken vloed, dus tweemaal per dag, haar water door het Friesche Gat de Wadden binnen. Daardoor ontstaan geulen in den ondiepen grond, en tegen het midden van de vorige eeuw ontstond een geul dicht langs het eiland. Daardoor had de kust, die hier aan den Zuidkant geen duinen had, veel te lijden. Als de vloed met kracht door de Noorman — zoo noemde men de geul — stroomde, brokkelde hij land af. Gelukkig nam na eenigen tijd de vloed een anderen koers, veel verder naar het Zuiden, en het gevaar was vooreerst geweken. Doch de

Oosteinde Langestreek.

Met een wagen op het Wad. (De schepen in de verte liggen niet op de ree.)

heer Banck, die aan de toekomst van zijn eiland dacht, besloot een dijk te leggen rondom het weiland. Die dijk is vijf K.M. lang en sluit zich in het Oosten en het Westen bij de duinen aan. Het weiland, dat voorheen bij hooge vloedden gedurig overstromd werd, is thans beveiligd; het water blijft op grooten afstand van het dorp en er is beter voedsel voor het vee. Ook de boerderijen zijn door den heer Banck gebouwd en worden ook door den tegenwoordigen eigenaar verpacht. En nu heeft zich tegen het Oosteinde van den dijk al weer nieuw land gevormd, dat reeds zóó hoog is geworden, dat het enkel bij de hoogste vloedden nog onderloopt, en reeds geheel met gras begroeid is, een kwelder dus, waar het vee reeds weidt onder toezicht van een herder. Op den duur kan daar omheen weer een dijk worden gelegd, en dan hebben we een nieuwen polder.

En nu nog eens een blik over de vlakte van vast of vochtig slijk en van water, die we de Wadden noemen. In Zuid-Oostelijke richting zien we een reeks blokken boven het water uitstekende. 't Zijn de boerderijen van Hornhuizen en andere Groninger dorpen. In het Zuid-Westen zien we hetzelfde; dat is Friesland. Daar tusschen is de ondiepe plas van de Lauwerszee, waarvan we heden de Zuidkust niet kunnen zien; het is aan de kim niet geheel helder.

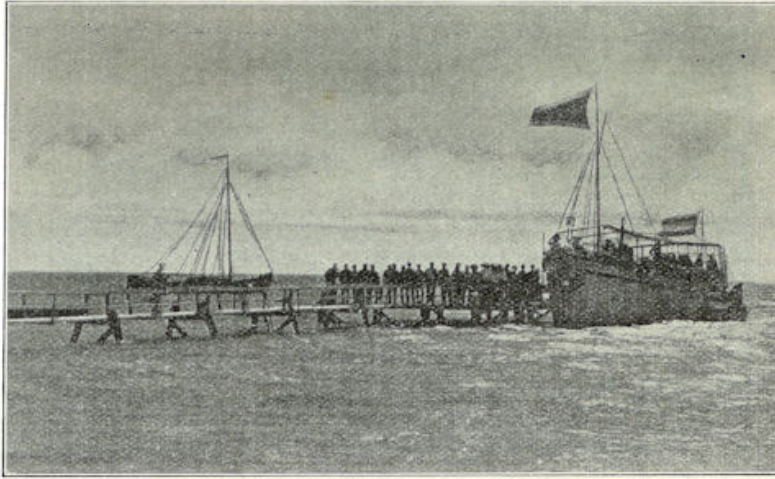
Er is een tijd geweest, dat die heele vlakte land was. Onze Waddeneilanden zijn het overschot van de duinereeks, die zich in oude tijden uitstreckte van Den Helder af tot aan de Deensche kust. Die duinen zijn het oudste deel van Laag-Nederland. Waar het zee-water het water van de uitstroomende rivieren ontmoette, ontstond een zandbank, een zandplaat, een duinland. Achter dien rand bleef het rivierwater stil staan, en had gelegenheid om te bezinken. Er ontstond een laag slijk, die we nog kennen als de vruchtbare klei van Noord-Holland, Friesland en Groningen. Op sommige plaatsen bleef het water staan in plassen en er ontstond laagveen, gelijk we dat kennen in Zuid- en Noord-Holland. Waar zich nu de Zuiderzee en het Friesche en Groninger Wad bevindt, had men ook uitgestrekte veengronden en kleilagen. Daar tusschen door stroomden IJsel, Vecht, Lauwers, Hunze, Eems en eenige kleinere riviertjes naar zee. En toen heeft de zee teruggenomen, wat zij en de rivieren hadden opgebouwd. Aan de riviermonden had geen duinvorming plaats gehad; daar waren de zwakke punten. De zee brak in, sloeg het weeke land weg en maakte de riviermonden wijd, zooals we nu den Mond van de

Eems nog kennen. Zulk een wijde mond ontstond ook voor de Lauwers uit; eveneens voorbij Harlingen, waar nu het Vlie is. En bij volgende hooge vloedden sloeg het water verder links en rechts het land weg, totdat Terschelling en Ameland, Schiermonnikoog en Rottum twee eilanden waren, door breede geulen van het vasteland gescheiden. En de verwoesting is doorgestaan, tot het vier eilanden waren geworden, en er weinig meer dan de duinen was overgebleven. De geschiedenis meldt van hevige vloedden in 1164, 1170, 1173, 1176, 1219 en 1277. De laatste vloed deed den Dollard ontstaan, veel grooter dan hij tegenwoordig is, tot Veendam toe. Wat de andere vloedden precies hebben weggeslagen, wordt niet vermeld; toch kan men zich voorstellen, hoe het gegaan is, en hoe de Schiermonnikoogers ten slotte op een eiland overbleven. Veel land om te bouwen en te beweiden hielden ze niet over, maar ze hadden een goede haven aan de Westzijde en ze gingen de zee op om te visschen, wat ze waarschijnlijk ook reeds eerder deden. Doch de Noordzee, de booze vijand, wierp op een gegeven oogenblik de haven dicht, en met het visschen was het gedaan. Sedert dien tijd namen meer dan voorheen de mannen dienst op koopvaardij-schepen. Zoo is Schiermonnikoog een eiland van zee-lieden geworden.

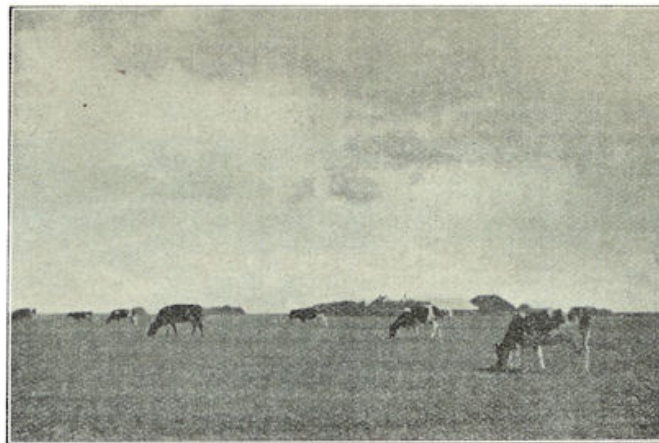
Merkwaardig is het, dat de taal een dialect is van het Friesch en niet van het Groningsch. Vermoedelijk is dit hieruit te verklaren, dat het eiland reeds afgescheiden is van het land, toen in Groningen het Friesch nog algemeen werd gesproken. In die provincie is het Saksisch, de taal van de Oostelijke provinciën, doorgedrongen, en heeft er een gemengd dialect doen ontstaan.

Mede door het vele verkeer met vreemdelingen en in vreemde landen is de bevolking vrij goed ontwikkeld. Er bestaat voor de jeugd één school, een openbare, met een vervolklasse, waar de kinderen voorbereid kunnen worden voor de H. B. School, en voor de zeelieden bestaat een zeevaartschool met een vijftal leeraren, die de jongelieden opleiden voor de verschillende stuurmans-examens, en die zulk een goeden naam heeft, dat soms jongelieden van elders er heengaan voor hun studie.

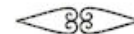
A. L.

De Groninger motorboot aan den steiger.

In het weiland.

SCHIERMONNIKOOG.

Afscheid.

Bij mijn wandelingen in de heerlijke duinen had ik stilgestaan voor de twee vuurtorens, in 1853 gebouwd ter vervanging van de voormalige kustlichten. Geen wonder, dat me de lust bekreep, het eiland nog eens van boven te zien, en op verzoek van mijn neef werd ons dat door den lichtwachter gaarne toegestaan. We zouden dan meteen het licht zien ontsteken.

De eene vuurtoren, het verst op het eiland, doet geen dienst meer. Vroeger waren het twee staande lichten, maar een paar jaren geleden zijn die vervangen door één draailicht op den toren, het verst naar het Westen.

Een duinpad, met helm belegd op mulle plaatsen, bracht ons aan den voet van den toren. Een van de twee knechts, die vlak bij den toren wonen, opende ons de deur, en een reeks van ijzeren wenteltrappen gaf onze voeten gelegenheid zich op te werken tot 44 Meter hoogte. We hadden daarbij gelegenheid op te merken, hoe netjes de toren van binnen geheel met hout bekleed is. Langzamerhand is de toren wat nauwer geworden; hier in de bovenste verdieping is juist nog gelegenheid tot rondloopen tusschen de buitenste gebogen ruiten en de lantaarn. Die lantaarn is zeszijdig; een der zijden is een ijzeren wand, de wand daarnaast is een ijzeren deur; de andere vier wanden bestaan uit lenzenstelsels. Door die lenzen wordt het licht in vier stralenbundels uitgeworpen over zee en land.

De knecht was ons gevolgd en ging aan 't werk. Reeds eerder was hij boven geweest om de spirituslamp aan te steken, die het gas bereidt. De lamp is namelijk een pharoline-gaslamp. Pharoline is evenals benzine een product van petroleum; de naam komt van het Fransche phare, dat vuurtoren beteekent, het is dus vuurtorenolie. De spiritusvlam doet de olie verdampen en vormt het gas op een lagere verdieping. Door een buisje gaat het naar boven en in de lamp wordt het vermengd met lucht, zoodat knalgas ontstaat, dat met een zeer heete, blauwe vlam verbrandt, en de gloeikous verhit. Die gloeikous heeft een middellijn van ongeveer acht cM. en een hoogte van tien. Alles was gereed; een spiritusvlam had de lamp reeds wat voorgewarmd, teneinde springen van de kous te voorkomen. Nu werd de kraan een weinig geopend, en de lamp aangestoken, die eerst maar een zacht licht geeft. Dat moet vijf minuten duren; dan gaat de kraan verder open en het licht wordt sterker.

Wij hadden inusschen gelegenheid door de groote ruiten het landschap bij ondergaande zon op te nemen. Neen, gehéél zagen we het eiland niet; het Oostelijk uiteinde bleef in den avondnevel verscholen. Maar wat een eigenaardig gezicht hebben we hier aan alle kanten! Daar de Noordzee onder het zonlicht; aan den anderen kant de Wadden en verderop de kusten. En tusschen die zeeën het eiland in zijn volle breedte, met duinen en badhôtel, met badweg en villa aan onze voeten, en verderop met de huizen van het dorp, de kerken en boomen, het weiland en den dijk. Over het Friesche Gat zien we Ameland in de verte.

Nu een verdieping lager en in de lantaarn naar boven gekeken. Daar draait de lichtwachter, die zelf gekomen is, de kraan verder open, na een poosje nog wat verder en nog eens, en dan straalt het volle licht van honderduizend kaarsen sterkte uit. We probeeren niet er in op te zien; het licht zou ons verblinden.

Intusschen is de draaiing van de lantaarn begonnen. Dat doet een uurwerk, waarvan de mannen om het half uur het gewicht optrekken, en dat de lantaarn eenmaal in de twintig seconden doet omdraaien. Wie naar den

toren kijkt, ziet dus viermaal licht en tweemaal donker in twintig seconden. Dat is het merkteeken van Schiermonnikoog. Het licht van het Deutsche eiland Borkum, dat we in de verte zien schitteren, is vijfmaal licht en eenmaal donker; het licht van Ameland, als ik goed gezien heb, om beurten licht en donker. Met helder weer ziet men hier zelfs het licht van den grooten Brandaris op Terschelling schitteren. Zoo weet de zeeman, die naar Hamburg, Bremen, Emden of Delfzijl stevent, dus precies, waar hij is, en waar hem het gevaar van stranden dreigt. Want deze vuurtorens wijzen niet de havens aan, maar de plaatsen, die de zeeman ontwijken moet.

Nog op andere wijze wordt hij gewaarschuwd. Een paar verdiepingen lager heeft onze vuurtoren een uitbouw, en daar brandt een geleidelicht. Dat is een stilstaand licht van 20.000 kaarsen sterkte, en daarvan zijn de lenzen bovenaan licht en onderaan rood gekleurd. Zóó is die lantaarn geplaatst, dat het eene licht strijkt over de ondiepe, het andere over de diepe gedeelten van den Eemmond tusschen Rottum en Borkum. We staan hier vóór de lenzen in het volle licht, maar de lichtwachter heeft de voorzorg, ons ieder een zwarte bril te geven, vóór we binnentreden. Zoo kunnen we naar het felle licht zien, met het gelukkige bewustzijn, dat we thans tot de meest verlichte Nederlanders behooren.

Op een lagere verdieping zien wij de telefoon. Neen, lezer, Schiermonnikoog heeft geen telefoonnet; het dorp heeft er geen behoefte aan. Maar die telefoon is ten dienste van de zeevaart. Al onze vuurtorens zijn telefonisch met elkaar verbonden, en waarschuwen elkaar, wanneer een schip in gevaar verkeert. Doch wie op den vuurtoren staat, kan wegens het licht, dat zijn oogen verblindt, niet zien, wat op zee voorvalt. Daarom is op eenigen afstand een baak geplaatst, een kamertje op een ijzeren geraamte, en daar bevindt zich dag en nacht iemand om uit te spieden over de zee. Een scherm belet het licht van den vuurtoren hem te bestralen, terwijl dat licht juist op zee hem doet ontdekken, wat er geschiedt. Ziet hij, dat een schip in gevaar verkeert, dan zegt hij het telefonisch den torenwachter; drijft het schip voorbij, dan wordt de volgende torenwachter gewaarschuwd. Raakt een schip aan den grond of bemerkt hij noodseinen, dan gaat er een boodschap naar de reddingsboot, die in het dorp staat, en iemand smijt de deur van de Zeevaarschool open met den kreet: „Boot op strand!” Onmiddellijk snellen de leerlingen de deur uit; tien paarden — er zijn er hoogstens twintig op 't eiland — worden voor de boot gespannen, en het gaat langs een der drie bootwegen naar zee.

In het laatste jaar is de reddingsboot vier maal uit geweest; nog pas een paar weken geleden voor een haringlogger, en bij een proeftocht is verleden zomer nog een man verongelukt. De mannen zijn er niet voor aangesteld; wel worden ze er voor betaald, maar hun daad is vrijwillig. De booten zijn van de Maatschappij tot redding van schipbreukelingen, en dus niet van de regeering. Het redden van schepelingen, die in nood verkeeren, is in ons land nog steeds een particuliere zaak.

En terwijl wij op den toren vertoeven en in gedachten meeleven met de mannen, die den ganschen nacht wacht houden, dat het licht blijft draaien, met den man bovenal, die daar in de baak vier uren achtereen maar uitstaart over de golven, tot hij afgelost wordt — in dien tijd is de schemering gevallen. We dalen den toren af en hebben nu nog een duinwandeling in half licht, tot we den Badweg bereiken, die ons weer naar het dorp leidt.

En nu zit ik weer thuis. Schiermonnikoog behoort weer tot het verleden, maar in mijn gedachten sta ik telkens weer op den dijk te kijken naar het vriendelijke dorp. Op dien dijk stond ik het laatst; daar nam ik afscheid. De motorboot vertrok om zes uur 's avonds; die vertrekt op zeer onregelmatige tijden, omdat hij afhankelijk is van de getijden. Bij ebbe is de overtocht onmogelijk, maar het bootje behoeft toch ook niet te wachten, tot de vloed

op zijn hoogst is. En waar nu de ebbe en de vloed elken dag vijftig minuten later komen, kan voor den rijksveerdienst op Schiermonnikoog geen vaste dienstregeling worden gegeven. Om de twee maanden wordt een blaadje uitgegeven, dat de uren van vertrek voor elken dag meldt, en de Vereeniging tot bevordering van Vreemdelingenverkeer — ja, die is er ook — geeft wel gaarne inlichting omtrent den dienst.

Nu vertrok mijn boot om zes uur; ik moest dus ruim vijf uur op den dijk wezen. Want de boot vertrekt om zes uur, doch niet van den dijk, maar van de plaats, waar ze ligt. En 't was een heele kijk tot aan de boot; wel een half uur lag ze van den dijk af. Daarom vertrekt de wagen uit het dorp altijd van twintig tot vijftig minuten vóór het vertrek van de boot.

Ik en de postzak waren de eenigen, die overtocht begeerden. Ik stapte dus in den wagen, en daar ging het den dijk af. Nu vooruit maar over het Wad. 't Lijkt wel een eindelooze vlakke, nog veel breeder dan het strand aan den anderen kant, doch veel minder glad en effen, en ook minder vast. De wielen van mijn kar — 't is een houten gevaarte met houten kap — dringen eenige cM. in den grond. Af en toe worden ze schoongespoeld, als we door een plas rijden. Soms komen we voor een kreek van een paar dM. diepte; de paarden stappen er moedig in, het rijtuig hotst achter ze aan, de tamelijk steile helling af, en dan weer met moeite tegen de hoogte op. Dan weer vooruit over een vaster en hooger gedeelte, in een draffe gereden, tot er weer een kreek komt. Veel uitzicht heb ik niet; de inrichting van den wagen nood-

zaakt mij naar voren te kijken. En daar zie ik de boot steeds naderbij aan de linkerhand. We gaan er niet rechtstreeks heen; onze paarden willen het wel, maar ze mogen niet, want daarginds is de grond te drassig. En zoo sukkelen we voort, tot we voor open water staan. We zijn nog een vijftig Meter van de boot af, maar een roeiboetje hebben we thans

niet noodig, de paarden kunnen het gronden; het rijtuig wordt gereden tot aan de boot; de valreep wordt neergelaten in den vorm van een laddertje en ik klauter de twee of drie treden op.

We groeten den koetsier en blijven waar we zijn. De boot, die maar twee en een halven voet diepgang heeft, (76 cM.), ligt vast op den bodem. Maar de vloed is reeds begonnen op te komen. Ik kan dat hier zien, want terwijl de wind Noord is, gaan de schuimvlokjes op het water naar het Noorden. Ook bemerk ik, dat de breedte

van het water, dat ons van de gronden scheidt, grooter wordt; ik kan zien, hoe de wagensporen gevuld worden. Eindelijk na ruim een kwartier, daar begint onze boot te schommelen en te draaien. „We zullen 't maar eens probeeren,” zegt de kapitein, „maar 't zal de vraag wezen, of we al over het Brakzand kunnen.”

Dat Brakzand zie ik daar vooruit liggen; 't is een zandplaat gelijk aan die, waar ik zoo even over reed, maar die plaat zet zich naar het Oosten voort, waar ze thans even onder water is. Op één plaats, de schippers weten precies wáár, is het eenigszins dieper; daar moeten we het Brakzand passeeren, maar of er al twee en een half voet staat? Het water is wat traag vanavond.

We stevenen recht op het zand aan; dichtbij gekomen wendde we links en zoeken den pas. De motor op halve kracht, en aan weerskanten van den schipper, die stuurt, staan de twee knechts, ieder met een peilstok gewapend, en om beurten maken ze hun bevinding bekend. „Vier — drie en een half — drie en een kwart — drie — twee drie kwart — twee en een half — nou schuurt ie over den bodem — (dit laatste tot mij) — drie — vier — vijf —.” Weg met den peilstok, we zijn weer in 't ruime sop en moedig varen we door naar de Friesche kust.

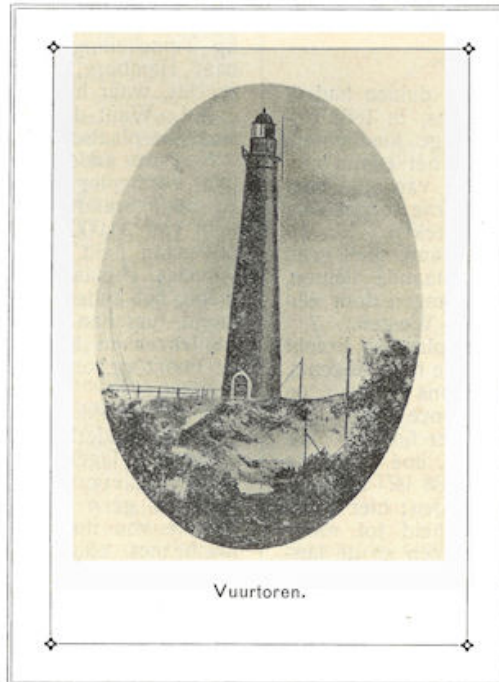
„U heeft zeker de fiets in Oostmahorn staan,” zegt de schipper, om me te waarschuwen, dat ik zoo laat in den avond geen spoorgelegenheid meer heb. Maar ik kan hem geruststellen; in 't Noord-Oosten van Friesland heb ik ook nog een goede gelegenheid tot overnachten. Maar voor ik neef nummer twee, die mij op den dijk staat op te wachten, begroet, wend ik me nog eens

om naar het eiland, dat daar als een lange lijn zich afteekent tegen den horizon, het eiland, dat een der mooiste deelen van Nederland vormt, maar dat zoo moeilijk te bereiken valt. Laten we hopen, dat de veerdienst werkelijk in handen van het rijk komt, en dat het rijk er een goeden steiger bouwt.

Dan heeft het eiland toekomst.

Als schippersland gaat het achteruit. Zal er bevolking zijn, dan moet ze haar bestaan vinden door de gasten, die er komen. En voor gasten is de plaats zoo uitnemend. Een breed strand, schoone duinen, zeelucht, van welken kant de wind ook waait, — wat kan men meer begeeren in een badplaats! Wat er meer komt, drink- en speelgelegheden en kermisvermaken, dat maakt het badplaats-af. En daarvoor hoop ik, dat Schiermonnikoog bewaard blijft!

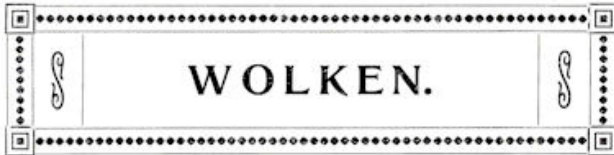
A. L.

Vuurtoren.

Met de reddingsboot naar zee.

O, hoe heerlijk, hoe schoon,
Als geen enkele toon
Meer weergalmt, nóg het speeltuig te dwingen,
En, Gods licht in het hart,
Hoe de nacht ook verzwart,
In den donker het vrolijkst te zingen.

TEN KATE.

Voed het oud vertrouwen weder.
Zoek in 's Hoogsten lof uw lust.
Want Gods goedheid zal uw druk
Deen veranderen in geluk

Het is een Beiersch meer in rust. Nauwelijks is het water in beweging; als zij, die er op varen, van een zacht heenglijden over een vlak niveau houden, treffen ze het wél. Wopfner, die de „Chiemsee” schilderde, heeft zijn rust-gedachte treffend weergegeven. Maar toch — boven dat kalme meer verzamelen zich de wolken en zij spiegelen haar grijze strepen en haar donkere koppen in het diep — beneden. Zij mogen nu langzaam de lucht vullen, traag de tinten verdonkerend, ze spellen iets anders dan rust en stilte. Het is die wolkenpiegeling, die de kunstenaar meesterlijk weergaf in z'n werk.

En daarginds aan den horizon . . . of is er wel een horizon? De wolken van de lage luchten ginder lijken één met haar beelden in het water; de kim is als weggedoezeld; het schijnt een eenheid van wolken, een natuurpanorama: zonder merkbaren overgang van water in lucht en van lucht in water.

Is het dit alleen, wat de kunstenaar ons zeggen wil? Is dat meer in z'n rust een beeld niet van ons leven soms? Als het zoo nauw bewogen vervliet, zonder golfslag van beteekenis, in volmaakte kalmte schier, in alledaagscheid, die weldadig aandoet! Als het zoo huiselijk toe-gaat, zoo heelemaal gezellig-gewoon; als de arbeid zonder buitengewone zorgen verricht wordt en het tehuis tot kalm genieten van welverdiende rust noodigt! Als het morgen wordt en avond wordt, en ieder der onzen zich naar het werk begeeft en van het werk terugkeert naar één haard!

En als tóch — en als tóch in dat leven spiegelen komt de wolkenmassa, die slagregen spelt en aan storm doet denken! Als anderer leed een slagschaduw werpt in ons mooie leven, als het ons herinnert aan het onbestendige van ons geluk, aan het kruis van ieder huis, en ons als voorbereidt op aanstaanden kommer!

We behoeven niet bepaald pessimist te zijn, om de dingen zóó te bezien, om zóó het menscheijk leven te voelen, zóó te genieten ook!

Daar blijft altoos te vreezen, ook al is de zee kalm en nauw bewogen.

Daar is zonde in het leven, en om ons werkt ze als in ons haar verwoestend werk, en ze dreigt met haar nasleep ons kwaad te doen.

En als 'dan plots die macht van het levenskwaad verlieden komt in ons gezellig en mooi wereldje, en het ziekbed spreidt voor een trouwen vader of een lieve moeder, een onmisbaren broeder of zuster, een dierbren vriend of vriendin of erger nog — als de dood wegslaat naast ons, vlak bij ons, wie we met kunst en liefde trachten te ontwringen aan z'n macht, maar wie we niet houden kunnen; als we worstelen dien bangen kamp met wat ons geluk dreigt te rooven, dan, — ja dan zien we dat leven weer als een onbestendig goed, lichter dan de ijdelheid.

Daar zitten we dan met onze wijsheid, met onze liefde, met onze kracht van kapitaal en invloed. Het moe geweende oog ziet alles als in een floers gehuld, en het bloedend hart spelt ons langdurig ongeluk en niet te stillen droefenis.

En de kalme zee is in beroering gekomen. De storm huilt er z'n klaagzang over, en de koppen met hun zwart en hun grijs hebben licht en kleur van ons weggenomen.

En dan gaan we weer naar onzen arbeid en we komen weer thuis, maar onze gedachten zijn als zoovele sombere nevelen, die den hemel onzes levens verdonkeren, en onze oogen staren zich star op de ledige plek, die zoolang bezet was door hem, door haar, op wiens heengaan, op wier broosheid we maar niet hadden gerekend.

En hoe vaak is dan alles, alles donker! Hoe schijnen hemel en aarde ineen te vloeien in grijze tinten — de eene is al even als de andere voor ons oog. En waarmee zullen we ons dan troosten? Daar zijn er, die zich dan met een onzer nieuwere dichters herinneren, dat dit en nog veel meer nu eenmaal bij het leven hoort. Wat zullen we daarmee, wat we nog over hebben aan leventijd, vergallen, het laatste beetje levensmoed dooven! Daar hebben er al zooveel gestreden dien laatsten strijd, dien de menschen toch verliezen moeten.

Wat helpt het klagen over de ellende! Is het ten slotte maar niet „zalig, om niet te zijn?”

En de wijsgeer poogt nog eens, zoo helder hij vermag, dien ouden Griek na te betoogen, dat de dood artsienij is voor des levens ellende. En zoo trachten oppervlakkige zielen zich met het einde te verzoenen. Alsof de mensch, tot leven geschapen, zich door dergelijken troost bedriegen laat!

Alsof hier een koude redeneering tot rust brengt. De bange werkelijkheid spot met alle betoog, dat des levens vijand een vriend tracht te bewijzen.

Alleen het geloof in Hem, die den sleutel der graven heeft, kan hier troost bieden. Alleen het geloof in de opstanding en het eeuwige leven werpt een licht in het donkere graf en in het leven, dat door de schaduwen des doods zijn heldere glansen verdoffen ziet.

Als de wolken komen, rijst de vraag naar het Waarom! zoo dikwijls uit het hart. Eén van die hoofdvragen, waarmee de menschheid geen raad weet. Geen wetenschap kan hier het bevredigend antwoord brengen. Roerend schoon zong eens Hélène Swarth over dat Waarom! dat ze vroeg aan allerlei creatuur en dat ze fluisterde in het heiligdom. En ze liet zich ontvallen toen, dat ze, nu niets en niemand haar het antwoord bracht, wachtte op den dood:

Mijn wijze, bleeke bruidegom,
die weet waarom, die weet waarom!

Dan was De Génestet er beter achter, toen hij schreef:

Zendt God u kruis; treft u Zijn roe,
Vraag niet: Waarom? maar vraag: Waartoe?

Op die vraag is wel een antwoord te geven, voor wie met ernst het zoekt.

Maar zullen we niet herinneren, met onze wolkenplaat vóór ons, aan den *zegen*, dien de wolken ons brengen? Zijn ze ook niet bij al haar somberheid de fonteinen des hemels, die heur water sprenkelen over de groene aarde en kleuren zoo schoon de schepping Gods? Zonder die wolken geen groei en geen bloei; geen oogst op den akker, geen brood en geen drank.

En des winters sneeuwen ze over de velden de spreij, die 't koren koestert, dat in de aarde slaapt.

Hier is een schijn, die niet bedriegt, maar verrast. Zoo bergen ook de wolken des levens als die des hemels verborgen zegeningen vaak, die straks danken doen voor wat het leven verduisteren kwam.

En voor wie geloof, verdwijnen alle duisternissen en nevelen eens; het morgenrood van den nieuwen dag voerspelt slechts licht in het leven, dat tot in eeuwigheid van echt menscheijk geluk zal verzadigd zijn.

A. L. v. H.

